

Проф. др Драган Мартиновић

Учитељски факултет у Београду¹

Доц. др Владица Андрејић

Математички факултет у Београду²

Иван Ј. Марковић

Учитељски факултет у Београду³

Мр Борислав Предојевић

Општинска управа – општина Теслић, РС⁴

UDK: 371.95

ISBN 978-86-7372-148-4, 17 (2012), p.560-582

Оригиналан научни рад

ОДГОВОРНОСТ ПРЕМА ДАРОВИТОСТИ КРОЗ ОДГОВОРНОСТ ПРЕМА ДРЕВНОЈ ИГРИ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА ЈЕДНОГ МЛАДОГ ШАХИСТЕ

Увод

Међународна шаховска федерација (ФИДЕ) препознаје пет аспеката шаха: игру, спорт, уметност, науку и дидактичко средство (в. Бланко, 1998), тако да је сваки одговоран приступ шаху нужно холистички и узима у обзир све наведене аспекте. Иако је, последично, шах веома комплексан феномен, углавном се надареност за шах сагледава у контексту такмичарске успешности, која се мери освојеним трофејима, титулама/категоријама и рејтингом. У оквиру овог рада, овом питању се приступа тако што се у највећој мери квантитативна разматрања, која узимају у обзир такмичарски учинак, условно одређују као објективна, док се остала квалитативна разматрања, која узимају у обзир и креативну компоненту, посматрају као субјективна.

Студија случаја

Студија случаја, којом се бави овај рад, детаљно проучава период током календарске 2001. године, која представља прву (у узрасту од 13 до 14 година) од пет година (до осамнаесте године) организованог планског рада са младим шахистом Боркијем Предојевићем (у даљем тексту: Б. П.). Узраст од 14 до 18 година такође је обухваћен истраживањем, али је тежиште на првој години организованог рада, која се у оквиру истраживања по правилу пореди са 2000. годином која јој је непосредно претходила.

Објективни и субјективни фактори претпоставке о даровитости

Као полазна основа, усвојена је претпоставка о даровитости младог шахисте. Улазни подаци, који су служили за овакву поставку, подељени су на објективне и субјективне факторе.

Међу објективним факторима као резултат се издваја освојена златна медаља на Првенству Европе у шаху за дечаке до 12 година (Литохоро, Грчка, 1999.), која је Б. П. донела титулу ФИДЕ мајстора и међународни рејтинг од 2230 поена. Субјективни фактори су, сем општих улазних величина (налази комисије психолога, успех у школи), подразумевали и мишљења шахиста са међународним титулама о приказиваној игри Б. П.

Интернационални мајстор Иван Марковић (у даљем тексту: И. М.), будући тренер и ментор Б.П., први пут се сусрео са својим младим сарадником 1998. године у Врњачкој бањи, током Прве савезне лиге Југославије у шаху. На основу међусобно одигране партије у званичном делу лигашког такмичења и анализа које су уследиле, И. М. се непосредно упознао са, како је записао у својим белешкама, „несвакидашњом надареношћу Б. П.“. Ради потпуности информације, даје се комплетан текст партије без коментара:

Иван Марковић (рејтинг: 2460) – Борки Предојевић (без рејтинга)
Врњачка бања, 30. август 1998.

1.f4 c5 2.Sf3 Sc6 3.g3 g6 4.Lg2 Lg7 5.0-0 e6 6.d3 Sge7 7.c3 0-0 8.a4 Tb8
9.e4 d6 10.Le3 b5 11.ab5 Tb5 12.Tf2 d5 13.Sa3 Ta5 14.De1 d4 15.cd4 cd4
16.Ld2 Tc5 17.b4 Tc3 18.Lc3 dc3 19.Sc2 Dd3 20.Lf1 Dd7 21.b5 Sd4
22.Sfd4 Ld4 23.Sd4 Dd4 24.Tc1 Lb7 25.Dc3 Dc3 26.Tc3 Le4 27.Tc7 Sc8
28.Td2 h6 29.Lg2 Lg2 30.Kg2 Kg7 31.Kf3 g5 32.Tcd7 Kg6 33.Td8 Td8
34.Td8 Sb6 35.Ke4 gf4 36.Kf4 Kf6 37.Ke4 Sd5 38.Td5 ed5 39.Kd5 Kf5
40.Kc6 Kg4 41.Kb7 Kh3 42.Ka7 Kh2 43.g4 Црни предаје.

На основу проучених партија са Првенства Југославије у шаху за дечаке до 14 година, интернационални мајстор Миленко Шибаревић је, по извршеној анализи партија одиграних од 1. до 7. маја 2000. године, у извештају констатовао да Б. П. „одскаче по разумијевању шаха, квалитету игре и теоретској спремности“, као и да је црним фигурама све партије одиграо одлично (изузимајући одлучујућу партију против Владана Грковића), док игра белима „није била тако стабилна и увјерљива“. Уз оцену да је у

одиграним партијама било „превише осцилација и преокрета“, Шибаревић констатује да се „потврдила (његова) бојазан да (Б. П.) можда неће постићи свој максимум“ и износи претпоставку да вероватни разлози што је дошло до тога леже у „недостатку свежине и општем императиву да се нешто брани“.

У свом извештају са Првенства света у шаху за децаче до 14 година (Калитеа, Грчка, 2.-10. октобар 2000.) написаном 13. октобра 2000. године, велемајстор Ненад Ристић издваја следећих пет карактеристика игре Б. П.:

- одлична теоретска припремљеност;
- одлично и тачно рачунање варијаната;
- велики респект према противницима;
- прецењивање противничке позиције;
- претерана мирољубивост у партијама.

Наведена разматрања, као и закључци са припрема спроведених у Теслићу у периоду од 6. до 12. јуна 2000. године под руководством И. М., послужили су да се издвоје неке базичне претпоставке, на основу којих је предложена будућа концепција. Тестирања спроведена по примерима и методу Дворецког¹ (Дворецки, 19976) потврдила су наводе Ристића о квалитетном прорачуну варијаната Б. П., али и о потреби да се ради на унапређивању динамичке оцене позиције. Кроз сâм рад уочени су још неки значајни квалитети Б. П., које је И. М. у извештају окарактерисао као „преданост, дуготрајну концентрацију и озбиљност“. Усвојена је претпоставка о даровитости, која је изискивала одговоран приступ како самог Б. П., тако и његовог најближег окружења (породица, тим сарадника), око чега је постигнут споразум који је претходио формирању петогодишњег плана рада.

Полазишне премисе при формирању базичне концепције

Дестимулативна конкуренција, притисак очекивања околине и спонзора да се освајају искључиво прва места, уз немогућност континуираног квалитетног тренерског рада, резултирали су несигурношћу младог шахисте. Неповећење у сопствени репертоар отварања и понуде или прихватања ремија у критичним позицијама озбиљно су нарушавали квалитет такмичарских наступа током раних година бављења

¹ Марк Дворецки (Марк И. Дворецкий) је један од најутицајнијих савремених шаховских тренера из шаховске традиције некадашњег СССР-а.

шахом, али и утицали на повишену напетост и невољност да се играју партије и учествује на турнирима.

Уведена промена подразумевала је прихватање одговорности према сопственој надарености и етички приступ самој игри кроз синтезу васпитавања карактера и дубљег разумевања логике и симболизма шаха као парадигме самог живљења. Говорећи о Штајницовом² учењу, Ласкер³ истиче да оно захтева од ученика да „самостално мисли и створи свој систем вредности којег ће се стално и будно придржавати“ (Ласкер, 1932; уп. Штајниц, 1889), а затим наглашава да то од ученика захтева „храброст, опрез, снагу и рационалност, и на тај начин за њега постаје модел којим ће се руководити и у животу“ (ибид.). Тринаести светски шампион Каспаров⁴ упозорава да треба бити обазрив у закључцима, јер „иако су лекције које (је) научио током своје шаховске каријере универзалне природе, сама шаховска игра није таква“ (Каспаров, 2007).

У предговору *Метода шаховске обуке*, Артур Јусупов (Артур М. Юсупов) наглашава приступ на којем су он и његов шаховски учитељ Дворецки засновали свој тренерски рад: „Без широке шаховске културе и познавања стваралачког наслеђа некадашњих шаховских великана тешко је очекивати остварење врхунских резултата“ (Дворецки и Јусупов, 1997а). Узори и путокази су потражени међу светским шампионима (Штајниц, Ласкер, Алехин, Ботвиник, Фишер, Каспаров, итд.), али и играчима чија је креативна визија обележила шаховску мисао (Нимцович, Бронштајн, Широв, итд.).

² Вилхелм Штајниц (Wilhelm Steinitz, 1836.-1900.), први званични светски првак у шаху, који је владао од 1886. до 1894. године. Сматра се оснивачем шаховске школе, тј. новог система мишљења насталог између 1872. и 1873. године, које представља један од камена темељаца савременог разумевања шаха.

³ Емануел Ласкер (Emanuel Lasker, 1868.-1941.), други по реду светски првак у шаху, који је најдуже био на трону – од 1894. до 1921. године. Сматрао је себе следбеником Штајницовог учења, које је надградио и успешно примењивао у пракси. Обележио је читаву епоху, а као математичар и филозоф по образовању објединио је прагматичност и дубоке замисли како у својој игри, тако и у својим делима, чији је огроман утицај остао и до данашњих дана.

⁴ Гари Каспаров (Гарри Кимович Каспаров, рођ. 1963.), тринаести светски шампион. Према бројним статистичким показатељима сматра се да је био најбољи светски играч током двадесет година (1985.-2004.). Аутор је бројних књига, између осталог и оних посвећених својим „великим претходницима“, бившим светским шампионима.

Ласкер поучава да „онај ко жели да се образује у шаху мора да избегава све што је мртво у њему“ (Ласкер, 1932), под чим подразумева следеће:

- вештачке теорије које се ослањају на мали број примера и неодрживе су услед превелике количине домишљатих произвољности;
- навику играња против слабијих противника;
- обичај избегавања тешких задатака;
- некритичко преузимање варијаната које су осмислили други играчи;
- сујету, пошто је сама себи сврха;
- неспособност да се признају грешке,

„односно све што води застоју или анархији“ (ибид.).

Рад као детерминишући фактор успеха

„Да бисте успели (као један Мајкл Џордан или Аљехин⁵), морате уложити исто онолико труда колико и они. У супротном, никада нећете сазнати зашта сте заиста способни. Верујем да се, ако се прилика не укаже у младим годинама, она може касније створити у зрелом добу кроз дисциплину и креативно бављење оним до чега нам је стало.“ (Каспаров, 2007).

Као што је већ раније наведено, радна способност идентификована је као један од квалитета Б. П. Како би се оставарио што бољи ефекат рада на шаху, било је потребно уважити чињеницу да школа и формално образовање остају међу приоритетима, а затим ускладити обавезе. То је подразумевало *унапред испланиран календар такмичења и припрема за целу такмичарску годину*, уз сагласност и разумевање школе. Варијанта са ванредним школовањем је одбачена, а редовно похађање наставе (уз подразумевано одобрена честа одсуства) осигурало је ненарушен осећај социјалне интегрисаности и припадности генерацији вршњака. Чињеница да је већина сарадника из Србије, а да Б. П. са породицом живи у Теслићу (Република Српска), условила је да се као приоритет постави *оспособљавање младог шахисте за самосталан квалитетан рад*. Млади шахиста је већ током

⁵ Александар Аљехин (Александр Александрович Алехин, 1892.-1946.), четврти шампион света у периоду од 1927. до 1935. и од 1937. до своје смрти. Врхунски професионалац у највећем делу своје каријере, који је својим радом довео игру до изузетних висина.

прве тренажне сеансе оспособљен за самосталан рад на рачунару са специјализованим шаховским софтвером и пратећим базама, а сусрети са тренерима завршавани су договором о извршавању радних задатака у периоду до следећег сусрета. О фундаменталном значају самосталног рада говоре следеће мисли великих шахиста:

„Кућна анализа има своје специфичности: играч није ограничен временом и може да премешта фигуре. Без обзира на те разлике, постоји и много тога заједничког између анализе и практичне игре. Познато је да су готово сви врхунски шахисти били и изузетни аналитичари. Закључак се намеће сам по себи: ко жели да постане врхунски шахиста, мора да се самостално усавршава у области шаховске анализе.“ (Ботвиник,⁶ 1939).

„Кључеви за добру припрему су самосвесност и истрајност. Постојани напори се исплате, иако не увек на непосредан, опипљив начин.“ (Каспаров, 2007).

Сем већ описаног одређивања временског оквира такмичења и припрема, неопходно је било осмислити редослед тема које ће се обрађивати, како би се краткорочно унапређивале шансе за успех на предстојећим такмичењима и тиме градио победнички менталитет и чувала мотивација, а на дуже стазе акумулирали позитивни ефекти који доприносе играчком сазревању.

Као одговор на питање да ли је истина да је око 90% припрема врхунског велемајстора посвећено отварањима, велемајстор Алексеј Широв (Алексей Д. Широв) је својевремено у интервјуу одговорио да је проценат можда и већи ако се изузму физичке припреме, а да се данас чак и позиције из завршница често анализирају како би се правилно оценио исход неког отварања (в. Широв, 2009). Оваква процена недвосмислено указује на значај отварања у савременом шаху, али је код младих шахиста неопходно наћи праву меру како би се адекватно време посветило и усавршавању других фаза игре. Каспаров у том смислу наглашава значај Ботвиникових поука, као што су: „Никада нећеш постати као Аљехин ако варијанте управљају тобом, а

⁶ Михаил Ботвиник (Михаил Мойсеевич Ботвинник, 1911.-1995.), шести светски шампион, више пута је бранио титулу, или побеђивао у реванш-мечевима (носилац титуле у следећим периодима: 1948.-1957., 1958.-1960. и 1961.-1963.). Утемељивач научног приступа шаху и оснивач „Школе шампиона“, коју су похађали будући светски прваци Карпов и Каспаров.

не обрнуто“ (цит. у: Каспаров, 2007), или да је „разлика између човека и животиње у томе што је човек способан да успостави приоритете“ (ибид.).

Метод

Анализом учинка оствареног током 2000. године (в. Табелу 1), установљено је да је овај период обележила стагнација резултата, али и квалитета игре. Превелик број партија игран је против слабијих и нерејтингованих играча, тако да је Б. П. током таквих турнира прецењивао могућности бољих међу њима, пошто су сматрани фаворитима у таквој конкуренцији.

Како би се избегла дестимулативна конкуренција и отклонио страх од лоших резултата, ментор је извршио корекцију процене званичног рејтинга младог шахисте, са циљем да се избор турнира у 2001. години врши тако да просечан рејтинг његових учесника буде једнак или виши од процењене (кориговане) снаге. Хипотеза која је постављена на основу оваквог приступа заснована је на претпоставци да би се овим смањио притисак великих очекивања, а млади такмичар одигравао квалитетне партије против јаких рејтингованих противника (уз забрану ремизирања) кроз које би могао да достиже зону наредног развоја.

Процена снаге Б. П. изражене у рејтинг поенима извршена је на основу једног објективног и једног субјективног параметра: титула ФИДЕ мајстора коју је Б. П. добио освајањем првог места на Првенству Европе до 12 година према стандардима ФИДЕ одговара рејтингу од 2300 и више поена (објективан параметар), док је у то време била распрострањена неформална претпоставка да је рејтинг младих шахиста за 50-100 поена испод реалне вредности (субјективан параметар).⁷ На основу овога рејтинг Б. П. је грубо процењен као „бар 2300“, тако да су бирани турнири (сем обавезних званичних такмичења) на којима је просечан рејтинг противника био изнад 2300.

Ефекат уведене промене прати се кроз упоређивање 2000. (пре промене) и 2001. године у виду компаративног

⁷ О несавршености рејтинг система ФИДЕ, као и о могућностима његове корекције детаљно се говори у цитираним радовима др Андрејића, чији перформанс и остале предложене иновације представљају научно утемељен покушај да се ревидира досадашњи приступ који више од десет година не одговара ситуацији у пракси.

приступа, који се по потреби проширује праћењем трендова закључно са 2005. годином (када Б. П. постаје пунолетан и осваја велемајсторску титулу), као и мерењем Андрејићевог перформанса (в. Андрејић, 2010, 2011), на основу којег се установљава успешност иницијалне процене ментора, као и оправданост предузетих мера.

Андрејићев предлог ревизије рејтинг система је заснован на полазишној претпоставци о очувању одговарајућих односа снага међу играчима и треба да елиминира неконзистентност прорачуна у случају турнира различите јачине, као и дуготрајна заостајања за рејтингом који би представљао претпостављену реалну снагу играча. Као посебно захвалан за употребу у овом раду, Андрејићев перформанс намењен је егзактном израчунавању учинка играча на неком такмичењу или током неког периода (ибид.),⁸ тј. квантитативној процени којом снагом је посматрани шахиста играо током тог турнира или периода и елиминира несавршености⁹ које постоје у рачуници коју нуди ФИДЕ (уп. ФИДЕ Приручник, 2011а, 2011б).

На основу наведених разматрања, постављене су следеће хипотезе:¹⁰

Хипотеза 1: Играчка снага Б. П. почетком 2001. године може се апроксимирати ФИДЕ рејтингом од 2300 поена (или већим).

Хипотеза 2: Играњем на турнирима са просечним рејтингом противника од 2300 поена (или више), очекује се да Б. П. у 2001. години оствари статистички значајно већи напредак од оног између 1999. и 2000. године.

Хипотеза 2 је заправо еквивалентна захтеву да Б. П. током 2001. године оствари статистички значајно бољи учинак од оног који је остварио 2000. године (изражено Андрејићевим перформансом), пошто је 1999. годину завршио са рејтингом 2230 (према листи ФИДЕ од јануара 2000. године), а на основу прорачуна Андрејићевог перформанса током 2000. године

⁸ Андрејићев перформанс представља претпостављену вредност рејтинга играча пре почетка посматраног турнира која би, у складу са предложеним обрачуном, остала непромењена по његовом завршетку.

⁹ Прорачун рејтинга према препорукама ФИДЕ „неосетљив“ је на структуру (дистрибуцију) рејтинга учесника турнира и зависи само од вредности просечног рејтинга свих играча, док Андрејићев перформанс значајно варира у односу на хетерогеност састава.

¹⁰ Наведене хипотезе постављене су крајем 2000. године и представљале су основ за будућу концепцију и план рада и наступа на турнирима, а на овом месту су само формално артикулисане.

играо је снагом од 2232, што је статистички занемарљива разлика.

Хипотеза 3: Очекује се да број ремизираних партија у 2001. години буде статистички значајно мањи у односу на 2000. годину.

Хипотеза 4: Очекује се да после највише 3 одигране турнирске партије у новим отварањима или варијантама које су обрађиване на тренажним сеансама Б. П. у тим отварањима/варијантама оствари статистички значајно бољи учинак у односу на партије у којима ће применити стари репертоар.

Хипотеза 5: Очекује се да Б. П. у периоду од 2001. до 2005. сваке године остварује напредак у ФИДЕ рејтингу од најмање 50 поена.

Хипотеза 6: Очекује се да Б. П. у периоду од 2001. до 2005. сваке године остварује напредак у просечном годишњем Андрејићевом перформансу од најмање 50 поена.

Оригинално је постављен и захтев да се повећа стабилност форме током 2001. године, чему је, између осталог, требало да допринесе и равномеран распоред турнира и тренинга током године, али је због осцилација које настају од партије до партије и субјективних оцена о њиховом квалитету немогуће успоставити егзактан критеријум. У том смислу, само ће се констатовати број турнира током 2001. године на којима је Б. П. остваривао Андрејићев перформанс испод пројектованих 2300 поена (строжији критеријум), односно губио рејтинг поене на листи ФИДЕ (мање захтеван критеријум).

Анализа учинка

ГОДИ- НА	ТУРНИР	ДА- ТУМ	ПОБЕ- ДЕ	РЕ- МИ	ПОРА- ЗИ	ПОЕ НИ	БРОЈ ПАРТИ ЈА
2000.	Првенство Реп. Српске до 14 година	23. III - 26. III	8	1	0	8,5	9
	Првенство Југославије до 14 година	29. IV - 7. V	4	5	0	6,5	9
	Квалиф. турнир БиХ за ЕП и СП	5. VII - 9. VII	3	2	0	4,0	5
	Прва лига Југославије (млади)	19. VIII -	4	3	1	5,5	8

		25. VII					
	Прва лига Републике Српске (мл.)	29. VII - 5. VIII	4	3	0	5,5	7
	Првенство Европе до 14 година	2. X - 10. X	3	5	1	5,5	9
	Лакташи (убрзани темпо)	16. XII - 17. XII	6	1	2	6,5	9
2001.	Омладинск и шампионат Југославије	9. I - 22. I	8	0	5	8,0	13
	Сениорско првенство Србије	11. II - 19. II	3	4	2	5,0	9
	Првенство Реп. Српске до 14 година	29. III - 31. III	8	0	0	8,0	8
	Првенство Југославије до 14 година	7. IV - 15. IV	7	2	0	8,0	9
	Квалиф. турнир БиХ за ЕП и СП	6. VII - 7. VII	2	0	0	2,0	2
	Прва лига Републике Српске (мл.)	11. VIII - 15. VIII	4	1	0	4,5	5
	Првенство Европе до 14 година	28. VIII - 10. IX	6	2	1	7,0	9
	Првенство света до 14 година	20. X - 3. XI	5	3	3	6,5	11

Табела 1. Приказ резултата Боркија Предојевића у периоду 2000.-2001. године

На основу резултата приказаних у Табели 1, могуће је установити да је потврђена Хипотеза 3 о статистички значајно мањем броју ремија током 2001. године (12 ремија из 66 партија – 18,2%), у поређењу са 2000. годином (20 ремија из 56 партија – 35,7%), на основу чега се види да се број ремија готово преполовио. На чак три турнира од укупно 8 одиграних (37,5%) током 2001. године Б. П. није забележио ниједан реми

(промена је наступила већ на првом турниру, где од 13 одиграних партија Б. П. није ниједном ремизирао), наспрот 2000. године, где није одиграо ниједан турнир без ремија. Ни на једном турниру током 2001. године Б. П. није ремизирао више од 50% партија, што је два пута учинио током 2000. године.

На основу приказане табеле може се видети и да је распоред турнира током 2001. године био значајно равномернији (почетак такмичења већ у јануару, а затим наставак темпом од једног турнира месечно; највећа пауза је била између априла и јула 2001. године, што је искоришћено за припреме у мају и завршетак школске године у јуну, чиме је очуван приступ који подразумева једну значајну обавезу месечно), што није био случај у 2000. години, када су постојале паузе од по два месеца, или и до три турнира током једног месеца (јул 2000.).

ГОДИНА	ТУРНИР	БРОЈ ПАРТИЈА	АНДРЕЈИЋЕВ ПЕРФОРМАНС	+/- ЕЛО
2000.	Прва лига Републике Српске	(1) ¹¹	(2209)	-
	Првенство Европе до 14 година	5	2196	-15 ¹²
	Лакташи (убрзани темпо)	(5)	(2341)	-
2001.	Омладински шампионат Југославије	12	2439 ¹³	+131
	Сениорско првенство Србије	9	2373	
	Првенство Југославије до 14 година	(2)	(2408)	-
	Прва лига	(2)	(2328)	

¹¹ Заградама су означене партије са такмичења која нису званично рејтингована од стране ФИДЕ.

¹² Прегледности ради, за сваки турнир вршено је заокруживање на најближи цео број зарада и губитака ФИДЕ рејтинга.

¹³ Уколико се рејтинг/играчка снага Митра Шарановића, јединог нерејтингованог учесника турнира, изрази преко Андрејићевог перформанса који је остварио на турниру (2184), добија се реалнија слика Предојевићевог учинка, тј. снаге којом је играо на турниру, у виду Андрејићевог перформанса од 2386. Како је Предојевић изгубио партију против Шарановића, логично је да овако израчунат перформанс буде значајно нижи од 2439, тј. оног који је израчунат само у односу на рејтинговане играче.

	Републике Српске			
	Првенство Европе до 14 година	8	2444	14
	Првенство света до 14 година	8	2199	-28

Табела 2. Приказ учинка Боркија Предојевића у партијама против рејтингованих играча у периоду 2000.-2001. године

На основу Табеле 2 види се значајно повећање броја партија против рејтингованих играча (партије које нису обрачунате за званичну рејтинг листу ФИДЕ дате су у заградама), и то 37/41 (обрачунатих/против рејтингованих противника) у 2001. години, према 5/11 у 2000. години, што указује на статистички значајно повећан број партија са тежим противницима и у условима веће одговорности. Упоредивањем прве и друге табеле види се да се у 2000. години Б. П. на 3 од 7 турнира (42,9%) сусретао са рејтингованим играчима, од чега су само партије са једног турнира рејтинговане (14,3%), док се 2001. године на 6 од 8 турнира сусретао са рејтингованим играчима (75%), од чега су партије са четири турнира рејтинговане (50%).

На основу резултата приказаних у Табели 2 види се да је на прва два наступа током 2001. године Б. П. играо снагом која одговара Андрејићевом перформансу од 2439 против рејтингованих играча, тј. 2386 уколико се рачуна и партија против Шарановића (јануар 2001.), односно 2373 поена (фебруар 2001.). По овом основу се може сматрати да је потврђена Хипотеза 1 о процени играчке снаге Б. П., која превазилази 2300 поена на почетку 2001. године.

КАЛЕНДАРСКА ГОДИНА	КВАРТАЛНА РЕЈТИНГ ЛИСТА	РЕЈТИНГ ФИДЕ (ЕЛО) ¹⁴	АНДРЕЈИЋЕВ ПЕРФОРМАНС	БРОЈ ПАРТИЈА
2000.	ЈАНУАР	2230	2232	12
	АПРИЛ ¹⁵	(2222)		-
	ЈУЛ	2222		4
	ОКТОБАР	2222		0
2001.	ЈАНУАР	2207	2367	5
	АПРИЛ	2338		22

¹⁴ Често се званичан рејтинг ФИДЕ скраћено назива ЕЛО по његовом творцу, америчком физичару и шаховском мајстору мађарског порекла Арпаду Елу (Arapad Emrick Elo, 1903.-1992.).

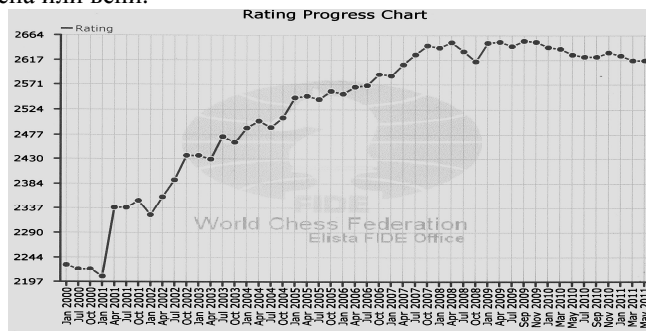
¹⁵ ФИДЕ је прешла на обрачун рејтинга четири пута годишње тек од октобра 2000.

2002.	ЈУЛ	2338	2484	0
	ОКТОБАР	2352		8
	ЈАНУАР	2324		8
	АПРИЛ	2359		13
	ЈУЛ	2391		12
2003.	ОКТОБАР	2437	2521	23
	ЈАНУАР	2437		0
	АПРИЛ	2430		15
	ЈУЛ	2474		24
	ОКТОБАР	2462		7
2004.	ЈАНУАР	2490	2558	23
	АПРИЛ	2503		11
	ЈУЛ	2491		18
	ОКТОБАР	2509		18
2005.	ЈАНУАР	2546	2564	31
	АПРИЛ	2549		25
	ЈУЛ	2543		27
	ОКТОБАР	2558		27

Табела 3. Упоредни приказ рејтинга и Андрејићевог перформанса Боркија Предојевића у периоду од почетка 2000. до краја 2005. године

Скок просечног Андрејићевог перформанса током године између 2000. и 2001. (пораост од 135 поена) највећи је током периода 2000.-2005. и указује на позитиван ефекат промена које су дошле са новом концепцијом рада. Њему одговара скок од 117 ФИДЕ рејтинг поена, где су узете у обзир само званично обрачунате партије (за прорачун Андрејићевог перформанса коришћене су све партије против рејтингованих играча током такмичарске године).

На основу Табела 2 и 3 види се и да је потврђена Хипотеза 2, односно њена допунска интерпретација, пошто просечан годишњи Андрејићев перформанс од 2367 (за 2001. годину) значајно превазилази учинак од 2232 поена (за 2000. годину), што је потврђено на 5 од 6 турнира (83,3%) током 2001. године на којима је остварен перформанс од 2328 поена или већи.

Слика 1. Приказ кретања ФИДЕ рејтинга Б. П. од 2000. до 2011. године

На основу Табеле 3 и Сlike 1 види се постојан тренд раста годишњег просечног Андрејићевог перформанса и ФИДЕ рејтинга на крају године у периоду од 2001. до 2005. године, али није задовољен критеријум о минималном порасту од 50 поена између година, чиме нису потврђене Хипотезе 5 и 6. Као могуће интерпретације (мада не и конклузивне, пошто је потребно сагледати велики број фактора који утичу на овакав тренд) овог успоравања напретка (израженог Андрејићевим перформансом и ФИДЕ рејтингом као квантитативним мерилима) могу се претпоставити опадање ефеката биолошког раста и развоја са повећањем броја година и утицај све јаче конкуренције.

Ефекти тренерског рада и присуства секунданта на такмичењима

Како би се што прецизније одредили термини секунданта и тренера у шаху, као и њихова улога и непосредна задужења, следе краћа теоријска разматрања. *The Oxford Companion to Chess* секунданта одређује као „играчевог пратиоца на мечу или турниру“ (Хупер и Вајлд, 1987). Сама реч води порекло од латинске речи *secundare* – згодно, повољно уредити, али и *secundus* – други, чиме се заправо упућује на то да је секундант био веома значајан, скоро као неки *alter ego*, то јест друго ја.

Исти извор наводи да су „тренери нова појава на шаховској сцени“ (ибид.), мада је и сада уобичајена пракса да играча на значајном такмичењу прати секундант, који ће помагати током припрема за сваку партију. Међутим, у некадашњем СССР-у су потенцијални кандидати за титулу светског првака добијали сталне тренере, чије су дужности превазилазиле играње тренинг-партија и анализирање отварања. То је ишло до таквих детаља да је нпр. велемајстор Рагозин, у склопу припрема Ботвиника за меч против Таља, непрестано пушио, како би симулирао атмосферу у којој ће се одигравати партија током меча за титулу светског првака (тада је пушење било дозвољено за време партије, а Михаил Таљ је био страствен пушач).

Већ на основу досадашњих разматрања, постаје јасно да постоје значајне блискости у погледу улоге секунданта и тренера, као и да је потоња функција заправо током времена израсла из претходне. *The Oxford Companion to Chess* покушава да разграничи ова два појма тиме што наводи да се „секундант

именује од такмичења до такмичења, како би установио слабости противника, док је тренер сталан и бави се слабостима самог играча“ (ибид.). Оваква дефиниција је непотпуна, пошто је потребно назначити да се улога секунданта и тренера заправо преклапа током самог такмичења. Секунданти до 1996. године вршили и додатну улогу у односу на своју примарну функцију, пошто су често могли да дају битан допринос приликом анализе прекинутих партија, што у данашње време није више могуће.

Савремени трендови упућују на то да се играч и секундант/тренер за такмичење (и током њега) припремају за противнике и проучавају њихов репертоар, али и проучавају репертоар самог играча и на основу података у рачунарским базама покушавају да установе какву ће слику о њему стећи противници. При данашњем стању шаховске игре, када у дужим временским периодима, захваљујући развоју информатике и интернета као медијума, тренажни процес шахисте траје током једног или више такмичарских циклуса, улога тренера је добила додатну димензију. Међутим, то не значи да су престале потребе и за класичним квалитетним секундантом, наравно у новим околностима.

Дужности некадашњег секунданта су практично биле све оно што би морао да ради и један тренер: учешће у припремама непосредно пре такмичења, индивидуалним припремама за време такмичења, уз посебну помоћ при анализирању прекинутих партија. Данашња улога тренера иде и даље од тога, пошто он не учествује само у припремама за неко такмичење (односно прати играча током турнира или меча), већ и руководи припремама (или делом припрема, у случају да је реч о једном од помоћних тренера) током једног или више такмичарских или тренажних циклуса. У складу са дефиницијом коју даје *The Oxford Companion to Chess*, тренер се максимално посвећује играчу и заједно са њим усавршава његова знања у свим фазама игре (отварање, средишњица и завршница), организује тренинг-партије (слободне или тематске), формира здраве играчеве навике, учествује у васпитавању његовог карактера, бруси способност играча да даје максимум у ситуацијама када под великим стресом мора да доноси серију квалитетних одлука из потеза у потез у условима озбиљног временског ограничења, води рачуна о физичкој кондицији, психолошкој стабилности и радним навикама свог пулена, прати његов напредак, сугерише

сарадњу са експертима из појединих области, итд. (ибид.). У савременим условима сразмерно мали број играча може да рачуна на услуге сталних тренера, па тиме њихова улога добија на додатном значају.

ДАТУМ	МЕСТО	ТУРНИР	ПОЕНИ	ПЛАСМАН	УЛАЗНИ ЕЛО	+/- ЕЛО	АНДР. ПЕРФ.
2000.							
2. X - 10. X	Калитеа ГРЧ	Првенство Европе до 14 год.	5,5/9 (+3, -1, =5)	12. место	2222	-15	2196

Табела 4. Приказ учинка Боркија Предојевића на турниру из 2000. године на којем га је пратио секундант ВМ¹⁶ Ненад Ристић

#	ПРОТИВНИК	ЕЛО	СКОР	ТУРНИР	ДАТУМ
1.	Мејнард, Т.	2126	1	Првенство Европе до 14 година	07.10.2000.
2.	Миљковић, М.	2327	1	Омладински шампионат Југославије	19.01.2001.
3.	Банџић, М.	-	1	Првенство Југославије до 14 година	08.04.2001.
4.	Ђукић, С.	-	1	Првенство Југославије до 14 година	10.04.2001.
5.	Цветковић, Н.	-	1	Првенство Југославије до 14 година	15.04.2001.
6.	Војташек, Р.	2303	1	Првенство Европе до 14 година	04.09.2001.
7.	Џонс, Г.	2216	1	Првенство света до 14 година	26.10.2001.

Табела 5. Приказ учинка Боркија Предојевића у Волшком гамбиту (црним фигурама) у периоду после рада са ВМ Ненадом Ристићем (2000.-2001.)

На основу упоредног проучавања табела 4 и 5 може се видети ефекат рада Б. П. са ВМ Ристићем као тренером и секундантом. Иако је учинак на Првенству Европе за дечаке до 14 година био за 26 поена слабији од статистички очекиваног, дугорочан ефекат тренерског рада на репертоару отварања дао је изузетне резултате, који су чак бољи од онога што је претпостављено Хипотезом 4, пошто је остварен стопроцентан учинак у Волшком гамбиту током 2000. и 2001.

Ефекти наступа на турнирима у пратњи осталих секунданата дати су у табелама које следе. Потребно је

¹⁶ ВМ је скраћеница за титулу међународног шаховског велемајстора коју додељује ФИДЕ.

напоменути да је ИМ¹⁷ Зоран Мијаиловић био прва опција за улогу секунданта у периоду од 2001. до 2004. године, као и да је интензивно учествовао у тренажном процесу, што важи у мањој мери и за ФМ¹⁸ (сада ИМ) Јована Тодоровића, док се ИМ Иван Марковић чешће појављује у улози ментора и тренера, а улогу секунданта је почео да преузима тек од 2004. године.

2001.							
ДАТУ М	МЕСТО	ТУРНИР	ПО ЕН И	ПЛАС- МАН	УЛАЗ НИ ЕЛО	+/- ЕЛ О	АНД Р. ПЕР Ф.
9. I - 22. I	Тиват ЈУГ	Омладинск и шампионат Југославије	8,0/ 13 (+8, -5, =0) 19	4. место ²⁰	2207	+90 21	2439
11. II - 19. II	Аранђелов ац ЈУГ	Сениорско првенство Србије	5,0/ 9 (+3, -2, =4)	13. место	2207	+41 22	2373
7. IV - 15. IV	Караташ ЈУГ	Првенство Југославије до 14 год.	8,0/ 9 (+7, -0, =2)	1. место	2338	+2 ²³	2408
28. VIII - 10. IX	Калитеа ГРЧ	Првенство Европе до 14 год.	7,0/ 9 (+6, -1, =2)	1. место	2338	+14	2444
20. X -	Оропеса дел Мар	Првенство света	6,5/ 11	23. место	2352	-28	2199

¹⁷ ИМ је скраћеница за титулу интернационалног мајстора коју додељује ФИДЕ.

¹⁸ ФМ је скраћеница за титулу ФИДЕ мајстора.

¹⁹ У загради су симболом „+“ означене победе, са „-“ порази, а са „=“ ремији.

²⁰ У случају деобе места наведен је пласман по додатним критеријумима.

²¹ Обрачунски коефицијент за овај турнир био је К=25.

²² За први део овог турнира обрачунски коефицијент је био К=25, док је за преостале партије био К=15. Тачан број партија које су обрачунате по једном, односно другом критеријуму, није могуће поуздано реконструисати на основу званично доступних података на сајту ФИДЕ.

²³ Турнир није званично рејтингован.

* Звездицом су означени турнири на којима је Б. П. испунио норму („бал“) за ИМ.

** Двема звездицама су означени турнири на којима је Б. П. испунио норму („бал“) за ВМ.

3. XI	ШПА	до 14 год.	(+5, -3, =3)				
2002.							
6. VII - 16. VII	Будимпеш та МАЂ	ИМ турнир „Прва субота“	8,0/ 11 (+7, -2, =2)	2. место*	2391	+16	24 68
18. XI - 28. XI	Обреновац ЈУГ	Међународ но првенство Београда	7,5/ 11 (+5, -1, =5)	12. место*	2437	+17	25 60
2003.							
25. I - 7. II	Аранђелов ац ЈУГ	Омладинск и шампионат Југославије	10,5 /15 (+7, -1, =7)	3. место	2437	-7	24 32
3. V - 15. V	Будимпеш та МАЂ	ВМ турнир „Прва субота“	9,0/ 13 (+6, -1, =6)	1. место**	2430	+28	25 88
6. IX - 18. IX	Будимпеш та МАЂ	ВМ турнир „Прва субота“	7,5/ 12 (+4, -1, =7)	3. место*	2474	+10	25 34
22. X - 3. XI	Калитеа ГРЧ	Првенство света до 16 год.	9,0/ 11 (+8, -1, =2)	1. место*	2462	+17	26 10
28. XI - 8. XII	Суботица ЈУГ	ВМ турнир Меморијал М. Шпрајбера	6,5/ 11 (+3, -1, =7)	5. место*	2462	+13	25 44
2004.							
3. VII - 13. VII	Будимпеш та МАЂ	ВМ турнир „Прва субота“	8,0/ 11 (+6, -1, =4)	1. место**	2491	+13	25 82

Табела 6. Приказ учинка Боркија Предојевића на турнирима из 2001.-2004.²⁴ г. на којима га је пратио секундант ИМ Зоран Мијаиловић

ДАТУМ	МЕСТО	ТУРНИР	ПОЕ НИ	ПЛАСМ АН	УЛА ЗНИ ЕЛО	+/- ЕЛО	АНД Р. ПЕР
-------	-------	--------	-----------	-------------	-------------------	---------	------------------

²⁴ Ради комплетности приказа сарадње Боркија Предојевића са ИМ Мијаиловићем потребно је назначити и да је овај тандем успешно сарађивао и током два турнира из 2006. године (иако је тада титулом и рејтингом Б. П. увелико превазилазио свог секунданта), али тај период излази из временског оквира разматрања који је дефинисан овим радом.

							Ф.
2004.							
18. V - 27. V	Сарајево БИХ	Супертурнир „Босна 2004.“	3,0/9 (+0, - 3, =6)	8. место	2503	+0,3 ²⁵	2497
8. IX - 19. IX	Будва СЦГ	Прва лига Србије и Црне Горе	5,5/10 (+2, - 1, =7)	екипно* *	2491	+16	2602
22. IX - 30. IX	Обреновац СЦГ	Међународно првенство Београда	6,5/9 (+4, - 0, =5)	23. место	2509	+5	2548
2005.							
18. V - 28. V	Сарајево БИХ	Супертурнир „Босна 2005.“	4,0/9 (+1, - 2, =6)	7. место	2549	+6	2590
17. X - 28. X	Врњачка бања СЦГ	Прва лига Србије и Црне Горе	7,0/11 (+3, - 0, =8)	екипно	2558	+8	2608
8. XI - 23. XI	Истанбул ТУР	Омладинско првенство света	7,5/13 (+4, - 2, =7)	20. место	2558	-13	2474

Табела 7. Приказ учинка Боркија Предојевића на турнирима из 2004.-2005. г. на којима га је пратио секундант ИМ Иван Марковић

ДАТУМ	МЕСТО	ТУРНИР	ПОЕНИ	ПЛАСМАН	УЛАЗНИ ЕЛО	+/- ЕЛО	АНД Р. ПЕР Ф.
2002.							
9. I - 21. I	Обреновац ЈУГ	Омладински шампионат Југославије	10,0/13 (+9, -2, =2)	2. место	2324	+35	2494
15. II - 23. II	Лесковац ЈУГ	Сениорско првенство Србије	5,0/9 (+1, -0, =8)	17. место	2324	+20	2434
16. III - 24. III	Нови Сад ЈУГ	ИМ турнир „Трећа субота“	9,0/12 (+6, -0, =6)	1. место *	2324	+32	2470

²⁵ Овај учинак је изузетно представљен у виду разломка, како би се уочила разлика између вредновања резултата од стране ФИДЕ и на основу Андрејићевог перформанса: ФИДЕ прорачун указује на то да је Б. П. играо нешто боље од очекиваног резултата, док Андрејићев прорачун указује на мали подбачај.

* Звездицом је означен турнир на којем је Б. П. испунио норму („бал“) за ИМ.

** Двема звездицама је означен турнир на којем је Б. П. испунио норму („бал“) за ВМ.

Табела 8. Приказ учинка Боркија Предојевића на турнирима из 2002. године на којима га је пратио секундант ФМ Јован Тодоровић.

Закључна разматрања

Равномеран распоред обавеза и плански наступи на такмичењима донели су изузетну стабилност резултата на најзначајнијим турнирима (19/22 успешних наступа у присуству секунданта – 86,4%), уз десет стопроцентних наступа на мање значајним такмичењима. Посебно успешне биле су непарне календарске године (европско злато до 12 година: 1999. година, европско злато до 14 година: 2001. година, светско злато до 16 година: 2003. година, титула ВМ: 2005. година), пошто је тада Б. П. припадао старијој генерацији у узрасту у којем се такмичио, односно призната му је титула ВМ као најмлађем са простора бивше Југославије у години пунолетства (завршна норма освојена је на Шаховској олимпијади у Калвији 2004. године).

Две титуле првака Европе (до 12: Литохоро, 1999. и до 14: Калитеа, 2001.) и титула првака света (до 16: Калитеа, 2003.) у млађим категоријама саме су по себи довољне за потврду хипотезе о даровитости. Нагли скок такмичарског учинка почетком 2001. године и постојан низ успешних резултата у пратњи секунданата (Мијаиловић: 2 међународне шампионске титуле, још 3 прва места, 5 ИМ и 2 ВМ норме, 11/13 наступа на којима је освојен ФИДЕ рејтинг – 84,6%; Марковић: 1 ВМ норма, 5/6 наступа на којима је освојен ФИДЕ рејтинг – 83,3%; Тодоровић: 1 сребрна медаља на омладинском шампионату, 1 прво место и ИМ норма, 3/3 наступа на којима је освојен ФИДЕ рејтинг – 100%) конклузивно говоре у прилог синергијског ефекта надарености Б. П. и присуства секунданта и планског рада заснованог на обостраном поверењу.

Четири потврђене хипотезе додатно говоре о значају правилне почетне процене играчеве снаге и потенцијалних могућности, као и препознавања јачих и слабијих страна, док две непотврђене хипотезе иду у прилог непоузданости дугорочних прогноза.

Инсистирање на игрању партија до крајњих могућности није значајно само због изградње борбеног духа и притиска на противника, већ се тиме играч изграђује и напредује у реалним условима суочавања са озбиљним искушењима. Осим тога, повећава се број и партија у којима су

реално одмерене снаге међу противницима, па се тиме повећава и вероватноћа да укупан исход буде што реалнији одраз играчеве снаге, што уз усвојену претпоставку о даровитости и високом квалитету свакако иде у прилог младом шахисти. На тај начин развијају се и креативност и интуиција, које сем што унапређују квалитет игре и разумевања шаха, стварају осећај задовољства код младог шахисте и додатно повећавају његову мотивацију.

Како је у питању студија случаја, наведени закључци не претендују на високу општост, али се могу сматрати корисним путоказима за рад са младим шахистима, тим пре што су у разматраном периоду остварени врхунски домети који се својим континуитетом и високим степеном успешности издвајају у односу на резултате других младих шахиста у региону.

Литература:

- Andrejić, V. (2010). *The Truth about Chess Rating*. Retrieved August 14, 2010, from <http://www.perpetualcheck.com/show/new.php?lan=en&data=1061>.
- Andrejić, V. (2011). *Chess Rating (for Laymen)*. Retrieved January 14, 2011, from <http://mathematics.chessdom.com/chess-rating-vladica-andrejic>.
- Blanco, U. (1998). *Why Teach Chess in Schools?*. Lausanne: FIDE Chess in Schools Committee.
- Ботвинник, М. М. (1939). О моих методах подготовки к соревнованиям. Турнирный режим. В: М. М. Ботвинник (ред.), *Одиннадцатое всесоюзное шахматное первенство: Сборник партий*. Москва – Ленинград: Фискультура и спорт.
- Дворецкий, М. И., & Юсупов, А. М. (1997а). *Методы шахматного обучения*. Харьков: Фолио.
- Дворецкий, М. И., & Юсупов, А. М. (1997б). *Развитие творческого мышления шахматиста*. Харьков: Фолио.
- Kasparov, G. K. (2005). *The Garry Kasparov ChessBase Interview, Part 1*. Retrieved March 20, 2005, from <http://www.chessbase.com/newsdetail.asp?newsid=2309>.
- Kasparov, G. K. (2007). *How Life Imitates Chess: Making the Right Moves – From the Board to the Boardroom*. New York: Bloomsbury USA.
- Lasker, E. (1932). *Lasker's Manual of Chess*. First Revised Edition. London: Printing-Craft, Ltd.

- Steinitz, W. (1889). *The Modern Chess Instructor: Elementary Explanations for Beginners*. London – New York: G. P. Putnam's Sons.
- FIDE Handbook. (2011a). *Some comments on the Rating system*. Lausanne: FIDE. Retrieved June 28, 2001, from <http://www.fide.com/component/handbook/?id=77&view=article>.
- FIDE Handbook. (2011b). *The working of the FIDE Rating system*. Lausanne: FIDE. Retrieved June 28, 2001, from <http://www.fide.com/component/handbook/?id=73&view=article>.
- Hooper, D., & Whyld, K. (1987). *The Oxford Companion to Chess*. Oxford – New York: Oxford University Press.
- Широ́в, А. Д. (2009). *КС-конференция с мг Алексеем Широ́вым*. Retrieved October 2, 2009, from <http://www.crestbook.com/?q=node/1077>.

Dragan Martinović, Teacher Training Faculty, University of Belgrade
dragan.martinovic@uf.bg.ac.rs

Vladica Andrejić, Faculty of Mathematics, University of Belgrade
andrew@matf.bg.ac.rs

Ivan J. Marković, Teacher Training Faculty, University of Belgrade
ivan.markovic@uf.bg.ac.rs

Borislav Predojević, High Technical School, Doboj
predojevic.borislav@teslic.rs.ba

RESPONSIBILITY TO ONE'S GIFTEDNESS THROUGH RESPONSIBILITY TO THE ROYAL GAME: A CASE STUDY OF A YOUNG CHESS PLAYER

World Chess Federation (FIDE) recognizes five aspects of chess: as a game, sport, art, science and didactic tool, which means that scientifically responsible approach to chess should necessarily be holistic and take into account all the abovementioned aspects. Consequently, chess is a very complex phenomenon, yet one's giftedness for chess is usually discussed in terms of competitive success, measured by trophies, chess titles or categories and rating points. In this article these (objective) criteria are analyzed using Andrejić's rating performance as the evaluating instrument, while also factoring in some important subjective considerations in order to create a more comprehensive and balanced approach to the subject matter.

This case study focuses on the five-year (2001-2005) preparation program for the young chess player Borki Predojević (age 13 at the beginning, 18 by the end of the program), with special emphasis on the first year (2001) of the program. Based on both the objective (U-12 European chess champion in 1999, FIDE Master title and FIDE rating at the time, etc.) and subjective (psychological evaluation, success in school, etc.) input data from year 2000, the hypothesis of giftedness had been established, which further required a responsible approach from the young player and his family and the team of associates.

Unchallenging competition in the age group within the region and high expectations from the sponsors (only first places were considered a success) were

exacerbated by the lack of mentorship and the unavailability of a competent and dedicated chess trainer. As a result, the player's earlier self-confidence gave way to insecurity and mistrust in the opening repertoire, which culminated in numerous draw offers in critical positions in difficult games. Consequently, it started to affect the player's tournament performance and even caused a feeling of unease and the occasional unwillingness to play games or participate in some events.

The suggested change in the general approach was based on the importance of the young player's recognition of his unique giftedness and the acceptance of responsibility that comes with it. The emphasis on the ethical approach towards the game was coupled with character building and the need for deeper understanding of the inherent logic of the game and its symbolism as a paradigm of the life itself. To avoid facing the unchallenging opposition and the fear of underperforming, the new mentor suggested a different approach. He hypothesized that the young player's real chess strength at the time was greater than his official FIDE rating, and the estimated figure was used as a basis for tournament selection in 2001: the average rating of the competition had to be equal or greater than the player's estimated rating. In such way the pressure and the expectations were to be lessened, and the player could regularly face the challenging opponents (no draws were allowed), hoping to reach the Vygotsky's zone of proximal development.

The effects of the introduced change are measured by comparing the year after the change (2001) against the year before the change (2000); if necessary, the trends are followed as long as 2005. Andrejić's rating performance is used as the evaluating instrument for chess results, and also as a means of determining the quality of approximation and the short- and long-term effects of the mentor's initial rating estimate and the corrective measures that followed.

Key words: young gifted chess player, performance and self-confidence crisis, responsibility to one's giftedness, ethical approach to life and chess, Andrejić's rating performance as the evaluating instrument